

mesi sebebiyle kısa sürdü. Yeni halife Müstekfi-Billâh, onun Emevîler lehine propaganda yaptıkları gerekçesiyle amcasının oğlu Ebû Muhammed İbn Hazm'la beraber hapsedilmesini emretti (İbn Saîd el-Mağribî, I, 55). İbn Hazm'ın hâpiste ne kadar kaldığı bilinmemektedir. Muhtemelen bu olaydan sonra Kurtuba'yı terkeden İbn Hazm, mülûkû't-tavâif döneminde Sarakusta (Saragossa) meliklerinin vezirliklerinde bulundu. 431 (1040) yılında Sarakusta, Lâride (Lerida) Valisi Ebû Eyyûb Süleyman b. Hûd tarafından işgal edildiği sırada Muizzüddeve II. Münzir'in veziriydi. Bundan sonra aleyhindeki birtakım söylentiler üzerine ikinci defa hapsedildiyse de bir süre sonra serbest bırakıldı. İbn Hazm Tuleytula'da (Toledo) vefat etti.

Vezirliği yanında şair ve müellif olarak da devrinin önde gelen şahsiyetleri arasında yer alan İbn Hazm kıvrak zekâsı, hazırcıvaplılığı ve edebî ilimlerdeki geniş bilgisiyile tanınmıştır. Bu sayede hâcib İbn Ebû Âmir'in sarayında yapılan ilmi ve edebî tartışmalarda muarızlarına karşı daima üstün gelmiş, ancak amcasının oğlu İbn Hazm ile araları açılmıştır.

İbn Hazm'ın bazı resmî yazıları ve çağdaşlarıyla yazışmalarını ihtiva eden birkaç risâlesi dışında (Humeydî, s. 292; İbn Bessâm eş-Şenterîni, I, 113-117, 127, 136, 139; Dabbî, s. 392-393; Makkarî, I, 617, 618; DMBİ, III, 345) günümüze herhangi bir eseri ulaşmamıştır. Risâlelerinin dil ve üslûbu her bakımdan övülmüştür (İhsan Abbas, s. 275). İbnü'r-Rebîb olarak tanınan Kayrevalı edip ve ensâb âlimi Ebû Ali Hasan b. Muhammed et-Temîmî kendisine yazdığı bir mektupta Endülüslüler'in kendi âlim, edip, şair ve devlet adamlarını tanıtan çalışmalar yapmadıklarından şikâyet etmesi üzerine (İbn Bessâm eş-Şenterîni, I, 111-113) yazdığı risâle ile amcasının oğlu İbn Hazm'a gönderdiği mektuplar onun seci ağırlıklı üslûbunu yansıtan en güzel örneklerdir. İbn Hazm'ın yetiştiği dönemde Endülüs nesrinde Abbâsiler'de olduğu gibi ağdalı bir üslûp hâkimdi. Diğer Endülüslü nesir yazarları gibi İbn Hazm da Câhiz ve Bedüzzaman el-Hemedânî'den etkilenmiş, Hemedânî'nin yazılarından birine aynı üslûpta bir nazire yazmıştır. Âmirîler devrinin en önemli şairleri arasında yer alan İbn Hazm'ın şiirlerinden pek azı günümüze ulaşmıştır. Kaynaklarda parçalar halinde yer alan özellikle aşka dair şiirleri onun bu sahadaki gücünü ortaya koymaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Faradî, *Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelüs* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Kahire 1990, IV, 486-487; Humeydî, *Cezvetü'l-muktebis*, Kahire 1966, s. 291-292; Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Maţmaḥu'l-enfûs ve mesraḥu't-te'ennûs fi mülehi ehli'l-Endelüs*, İstanbul 1302, s. 22; İbn Bessâm eş-Şenterîni, *eş-Zahîre*, I, 36, 110-152; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, II, 380-381; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 392-393; İbnü'l-Ebbâr, *el-Hulletü's-siyerâ* (nşr. Hüseyin Münis), Kahire 1985, II, 13; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib*, I, 55, 95, 355-357; İbnü'l-Hatib, *A'mâlü'l-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 197; Makkarî, *Nefḥu't-ṭib*, I, 489, 616-618, 620-621; II, 79-80; III, 156; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, VI, 218; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), IV, 179; İhsan Abbas, *Târîhu edebî'l-Endelüs*, Beyrut 1960, s. 108, 260, 275, 291; Ch. Pellat, "Ibn Hazm, bibliographe et apologiste de L'Espagne musulmane", *al-Andalus*, XIX/1, Madrid 1954, s. 53; a.mlf., "Ibn Hazm", *EP*² (İng.), III, 790; İnâyetullah Fâtihi Nijâd, "İbn Hazm [Ebü'l-Mugîre]", *DMBİ*, III, 344-345.

MEHMET YAVUZ

İBN HAZRÛN

(ابن خزرون)

1012-1066 yılları arasında
Endülüs'te Erkuş ve çevresinde
hüküm süren İslâm hânedanı.

Benî Hâzrûn (Hizrûn), Endülüs Emevî hilâfetinin çöküş döneminde İbn Ebû Âmir el-Mansûr'un ordusuna katılmak için Endülüs'e gelen İrniyyân (Yirniyyân) kabilesine mensup Zenâte Berberîleri'ndendi. Hânedanın kurucusu İmâdüddeve Ebû Abdullah Muhammed b. Hazrûn b. Abdûn, Endülüs Emevîleri'nin zaaf içerisinde bulunmasından yararlanarak Kalsâne'de (Kalşâne [Calsena]) ayaklandı ve Erkuş Kalesi'ni (Arcos de la Frontera) zaptederek kendini hükümdar ilân etti (402/1011-12). Kaynaklara göre İmâdüddeve cesareti yanında kan dökmekten çekinmeyen merhametsiz bir kişiydi. 420'de (1029) ölümünden sonra yerine oğlu Abdûn b. Muhammed b. Hazrûn geçti.

Şezûne'yi (Sedona, Sidonia) topraklarına katan Abdûn b. Muhammed b. Hazrûn Karmüne (Carmona), Mevrûr (Moron) ve Gırnata (Granada) Berberîleri'nin yanında yer aldı. Abbâdîler'e karşı üstünlük sağlamış olan Zîrîler hânedanının Gırnata Hükümdarı Bâdis b. Habbûs'un Cezîretülhadrâ (Algeciras) hâkimi Muhammed b. Kâsım el-Hammûdî'nin halife olarak tanınması isteğine olumlu cevap verdi ve Cezîretülhadrâ'daki Hammûdî hâkimiyetini tanıdı. Bu arada komşu küçük Berberî hânedanlarını ortadan kaldırmak isteyen Abbâdî Hükümdarı Ebû Amr Abbâd b. Muhammed'e (Mu'tazid-Billâh) karşı onlar-

la birlikte cephe aldı. Mütteliklerin 439 (1047-48) yılında İşbiliye'ye (Sevilla) düzenledikleri başarısız saldırı Abbâdîler'le ilişkilerin daha da gerginleşmesine sebep oldu. Bir süre sonra Mevrûr hâkimi Muhammed b. Nûh ed-Demmerî, Runde (Ronda) hâkimi Ebû Nûr b. Ebû Kurre ve Abdûn b. Muhammed b. Hazrûn ile zâhiri dostluklar kuran Ebû Amr Abbâd b. Muhammed onları davet ederek İşbiliye'ye gelmelerini sağladı. Ancak burada bir sukukast düzenledi ve onları yakalatıp hapse attı, bir süre sonra da öldürttü (445/1053-54). Ebû Nûr b. Ebû Kurre'yi serbest bıraktığı da rivayet edilmektedir (İbn İzârî, III, 295, 313).

Abdûn'un ölümünden sonra kardeşi Muhammed b. Muhammed b. Hazrûn "Kâim" lakabıyla Erkuş hükümdarı ilân edildi. Muhammed de Abbâdîler'e karşı topraklarını savunmaya çalıştıysa da Mu'tazid-Billâh'ın Erkuş yakınlarında kale inşa edip kendisini sürekli baskı altında tutmasına daha fazla dayanamadı. Gırnata Hükümdarı Bâdis b. Habbûs'la anlaşarak iskân için kendilerine verilecek bir yere karşılık topraklarını ona teslim etti. Bâdis b. Habbûs, İrniyyân kabilesinin Gırnata'ya güvenli bir şekilde gitmesini sağlamak için çok sayıda asker gönderdi. Gırnata'ya doğru yola çıkan kabile Mu'tazid-Billâh'ın askerleri tarafından kısırıldı. Meydana gelen şiddetli çarpışmada Bâdis b. Habbûs'un kumandanı ile birlikte Muhammed b. Muhammed b. Hazrûn da öldürüldü. Hanımının ve kızının düşmanların eline geçmesinden çekinen Muhammed'in hizmetçisine emredip onları öldürttüğü rivayet edilir (a.g.e., III, 273). Böylece hânedanın hâkimiyeti sona erdi ve Erkuş Abbâdî topraklarına katıldı (458/1066).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, III, 230, 267, 270-273, 294-295, 313; a.e.: *La caída del Califato de Cordobay los Reyes de Taifas* (trc. F. Maillo), Salamanca 1993, s. 192, 222, 224-227; İbnü'l-Hatib, *A'mâlü'l-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 238-240; a.e.: *Islamische Geschichte Spaniens* (trc. W. Hoenerbach), Zürich-Stuttgart 1956; Makkarî, *Nefḥu't-ṭib*, I, 429; R. Dozy, *Histoire des musulmans d'Espagne*, Leiden 1932, s. 220; a.mlf., *Spanish Islam*, s. 640; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), IV, 179; M. Abdullah İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs: Düvelü't-tavâ'if münzûg kıyâmihâ hatte'l-fethi'l-Murâbiṭi*, Kahire 1408/1988, s. 45-46, 152-153, 155-156; D. Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party-Kings*, Princeton 1985, s. 84, 121, 127, 129; F. Maïllo, *Cronica anonima de los Reyes de Taifas*, Madrid 1991, s. 27-28; M. J. Viguera, *Los reinos de taifas y las invasiones magrebies*, Madrid 1992, s. 121-123; E. Lévi-Provençal, "Abbâdids" *EP*² (İng.), I, 5-6.

MARIA-PAZ TORRES-PALOMO